

Prof. Fejzullah Hadžibajrić

VREDNOVANJE SLUŽBI U GAZI HUSREVBEGOVU VAKUFU

(Bodovanje i povezivanje službi)

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu utemeljen je na tri vakufname i to: prvoj iz 938/1531. godine o džamiji, hanikahu, imaretu, mektebu i musafirhani, drugoj iz 943/januar 1537. godine o medresi i trećoj iz 944/novembar 1537. godine o dodatnom uvakufljenju gotovog novca. U Spomenici Gazi Husrev-begove četiristogodišnjice, izdate u Sarajevu 1932. god. doneseni su faksimili sudski ovjerenih prepisa svih triju vakufnama i dati prevodi na srpskohrvatskom jeziku, 28 radova vezanih za vakufname, iskaz posjeda, budžet i imenik službenika za 1932. god. Danas ta Spomenica predstavlja zbirku podataka o Sarajevu i njegovoj prošlosti, prosvjeti i kulturi. Glavni nosilac tih radova bio je akademik rahmetli Hamdija Kreševljaković.

Po iskazu iz Spomenice, Gazi Husrev-begov vakuf je 1932. godine imao 218 objekata sa 128 gruntovnih uložaka lociranih u 21 ulici, 3,063.571 dinar u kasi blagajne i 6,017.500 dinara u vrijednosnim papirima. U budžetu je iskazano 65 službi, a u imeniku je nabrojeno 121 službenik. Službe i službenici grupisani su u ovih pet grupa: uprava — 6, džamija — 64, imare — 8, medresa — 26, mekteb — 4 i Šumska uprava u Tešnju — 13 službenika.

U tekstu vakufnama službe su strogo definisane, kompletirane i međusobno vremenski usklađene. Svaka služba je posebno radno mjesto, sa određenim dnevnim ili mjesečnim iznosom, a tačno je kazano koje se službe mogu vezati za jednog službenika.

Prije nekoliko godina, kad je izvršeno usklađivanje nagrađivanja za pojedine službe, dramu iz vakufname uzeti su kao bodovi.

Iskazaćemo službe i dnevne iznose nagrađivanja drama kako ih je odredio plemeniti vakif. To su:

1. mutevelija (upravitelj) — 30,
2. nadziratelj — 10,
3. čatib (knjigovođa, administrator) — 7,
4. hatib (propovjednik petkom u džamiji) — 8,
5. imam (predvodnik u pet dnevnih molitvi — namaza) — 6,

I imam i hatib treba da potpuno znaju šeriatske propise, da mogu rečene službe po šeriatskim propisima tačno i valjano obavljati a prednost ide onome koji je hafizi-Kur'an. Ujedno ne smije rečeni imam i hatib biti nikakav hakimski ili valijski službenik (u državnoj službi), da ne bi džamijsku službu zanemario.

6. Dvojici mujezina dnevno po 4 drama. Oni trebaju biti sposobni i dorašli svojoj službi i imati lijep glas.

7. Munadi salati džum'a — munadija (mujezina petkom) — dnevno 1 drama.

8. Četvorici hafiza koji će petkom prije džume glasno učiti Kur'an i koji su lijepa glasa, svakome dnevno — po 3 drama.

9. Reisul-mahfil (starješini učača Kur'ana petkom), dnevno — 4 drama.

10. Dvojica musafira koji su hafizi i kurrai, dnevno po 4 drama.

11. Dvojici musafira-mujezina, svakome dnevno po 2 drama. Musafirima se ovo daje dok su mudžaviri u ovom gradu (privremeni boravak) a ako bi se oni stalno naselili, ima se to podijeliti drugoj dvojici musafira, ako budu došli ili asilima (stalnim službenicima) povećati.

12. Muarrif, koji petkom pred hutbu uči (recituje) tarifu po 2 drama dnevno. Tarif-a je naročiti sastav u kome se spominje ime sultana i vakifa (hair sahibije) koji je podigao dotičnu džamiju. Tarifa se uči u carskim, vezirskim i drugim, velikim džamijama.

13. Vaziun-nokta noktadžija, evidentičar (džuzhana) po 1 dram dnevno.

14. Dvojica kajima (portira-služitelja) po 3 drama dnevno svakome.

15. Mukidus-siradž, službeniku koji će na određenim mjestima i u određeno vrijeme čirake, svijeće i kandilje paliti, dnevno 3 drama.

16. Kurraul-mudževvidin, 30 osoba, koji će svaki dan poslije podnevnog namaza u džamiji proučiti po jedan džuz Kur'ani azimuššana, te u skupu u džamiji hatmu učiniti, a sevab od toga namijeniti Muhamedu, a. s., njegovim ashabima (drugovima) i duši plemenitog vakifa i svim muslimanima i muslimankama — za svakog pojedinog džuzhana (učača džuzza) mjesečna plaća po 40 drama.

Hatib, imam, mujezini (dva), munadija, učači Kur'ana petkom, reisi mahfil, muarrif, vaziun-nokta, spadaju među one koji će učiti džuzove (džuzhane).

17. Pet musebbiha, koji će poslije podnevnog namaza učiti tesbih, svakome od njih dnevno po 1 dram. Za ove se službe u prvom redu imaju upotrijebiti dva kajjima i palitelj kandilja (svjetla).

18. Kari-i ašer postavljen da na ćursu u rečenoj džamiji uči Kur'an, neposredno pred podne i ikindiju — 2 drama dnevno. Ovu službu ima obavljati reisul-mahfil.

19. Službeniku šadrvana pred džamijom (Havdul-mail-džari) svaki dan 3 drama.

20. Za hasure, svijeće i kandilje, određuju se dnevno 3 drama.

Prve tri službe po svojoj prirodi spadaju u upravu a ostale su vezane za džamiju. Službe pod 10 i 11 su specijalne, to je društveno-

socijalno staranje za strance, preko džamije. Nagrađivanje džuzhana je paušalno.

Služba musebbiha po Gazi Husrev-begovoj vakufnami poslužila je u Sarajevu za učenje tevhida umrlim, što nije običaj u nekim drugim mjestima Bosne i Hercegovine. To je služilo i za šeriatsku podlogu naših današnjih Zikir-medžlisa u džamijama.

Korisno je napomenuti i koncentraciju službi koje predviđa vakufnama u pogledu džuzhana i musebbiha. To je briga o boljem materijalnom obezbjeđenju službenika Gazi Husrev-begova vakufa.

21. Šejh Hanikaha — mjesečno 20 drama.
22. Muridi Hanikaha — svakom po 10 drama mjesečno.
23. Mualim (mekteba) — 5 drama dnevno.
24. Kalfa (pomoćnik mualima) — 2 drama dnevno.
25. Musalli-salati-nefl, dva službenika koji će svaki dan klanjati po 4 rekata nafle namaza, nakon svakog od pet dnevnih namaza i sevab poklanjati duši plemenitog vakifa — svakom 5 drama dnevno.

26. Za učenje Mevluda u rebiul-evvelu, godišnje — 300 drama.
27. Starješini imareta — 8 drama dnevno.
28. Dvojica nakiba — svakom po 2 drama.
29. Dvojica pometača — po 2 drama dnevno svakom.
30. Vekil harču (blagajniku) — po 4 drama dnevno.
31. Činjaru, koji će pšenicu pripremati (činiti) — 2 drama dnevno.
32. Mlinaru, dnevno — 2 drama.
33. Dvojici pekara, svakom dnevno po 2 drama.
34. Poslužitelju u konjušnici, dnevno — 2 drama.
35. Dvojici kuhara, svakom dnevno po 3 drama.
36. Dvojici pekara, svakom dnevno po 3 drama.
37. Šegrtima, svakom dnevno po 1 dram.
38. Čistaču zahoda, dnevno 1 dram.
39. Vrataru imareta, dnevno 2 drama.
40. Sudoperu, dnevno 2 drama.
41. Nosaču (za kuhinju i pekaru), dnevno 1 dram.
42. Džabiji (ubiraču kirija), dnevno 5 drama.

Službe vezane za imare, (kuhinju i pekaru) donosimo samo kao podatak o nagrađivanju zanatskih i uslužnih djelatnosti toga vremena.

43. Muderisu medrese, dnevno 50 drama.
44. Muidu (suplentu), 4 drama.
45. Učenicima, svakom pojedinačno (24), po 2 drama dnevno.
46. Bevvabu (vrataru, služitelju), po 2 drama dnevno.

Valija i kadija nadziru i traže obračun svake tri godine. Za to nadziranje određuje se i valiji i kadiji po jedan dram dnevno kroz cijelu godinu. Ovo je mjera da se po vakufnami striktno postupa i da primjenu nadzire i državna vlast i sud.

Službe i bodovanje službi, kako smo ih gore prikazali, iz Gazi Husrev-begovih vakufnama, imaju dosta zajedničkog sa današnjim statutima i pravilnicima o nagrađivanju službenika (radnika).

Upada u oči velika razlika u vrednovanju službe muderisa (profesora medrese) i mualima u mektebu (učitelja), 50 i 5 drama dnevno. Toliku razliku je teško pravdati, osim rangom medrese.

Treba naglasiti da je za svaku službu bilo vezano i imare tj. varivo i hljebovi. Ista količina kevdžija (kutljača) i po 4 hljeba, tzv. tain. Hljev se daje i danas svim službenicima preko mjeseca ramazana kad mutevelija uspije sklopiti ugovor sa pekarom.

VALUATION OF SERVICES IN GAZI HUSREFBEG'S VAKUF

Gazi Husrefbeg's vakuf in Sarajevo is based on three endowments (testaments = vakufnamas). The first of 1531. and the later of 1537. The original Arabic text of these vakufnamas and the Serbo-Croatian transactions are quoted in the Commemorative volume of Gazi Husrefbeg's 400 anniversary, Sarajevo 1932. In these vakufnamas are cited the related institutions, all Services are represented and valued, and all property quoted. The managing of vakuf and court and State supervision is detailed. Conditions and education of the candidates for employment are given in some cases in detail. The existence and work of the mosque, model themselves upon the Emperor's mosque, and the list of Services is the same. Nothing is out of date. In the text of the vakufnama for Gazi Husrefbeg's medresa it is stressed that new knowledge is to be included into the curriculum. There are quoted 42 Services and the value of every Service is determined. From 400th anniversary till the 450th anniversary (1932-1982) only two officers remained: one recitator of the Kur'an (džuzhan) and one recitator with tesbih (musebbih).

Gazi Husrefbeg's vakuf is today a part of the Management of the Islamic Community for B&H, Croatia and Slovenia in Sarajevo, which follows and supervises its work and life.